

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Евгени Петров Станимиров - област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Маркетинг“, Икономически университет - Варна

Относно: конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ по ПН 3.8 Икономика (Корпоративна устойчивост и отговорност - на български и английски език) за нуждите на Стопански факултет при СУ „Св. Климент Охридски“.

1. Информация за конкурса

Конкурсът е обявен в ДВ, бр. 30/15.04.2022 г. за заемане на академичната длъжност „доцент“ по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, ПН 3.8. Икономика (Корпоративна устойчивост и отговорност - на български и английски език). Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед РД-38-273/06.06.2022 г. на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“. Рецензията е изготвена съгласно решение на първо заседание на научното жури (от 28.06.2022 г.).

2. Информация за кандидатите в конкурса

Гл. ас. д-р Марина Димитрова Стефанова е единствен кандидат по конкурса. Марина Стефанова е придобила ОКС „магистър“ (специалност „Право“ – 2002 г. в СУ „Св. Климент Охридски“). През 2016 г. ѝ е присъдена ОНС „доктор“ по ПН 3.7 Администрация и управление (Социално управление).

От 2012 г. кандидатът по конкурса преподава в Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Висше училище по застраховане и финанси, Университет Виена, а от 2020 г. заема академичната длъжност „главен асистент“ към Стопански факултет, катедра „Икономика и управление по отрасли“ към Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Паралелно изпълнява функцията на директор на магистърска програма „Отговорно и устойчиво управление“.

Представени са данни за допълнителните квалификации на кандидата по конкурса. В периода 1998-2000 г. са преминати успешно обучения към Свободен факултет СУ „Св. Климент Охридски“ в областите: фирмен мениджмънт, административно управление, публична администрация, правораздаване, международни отношения. Допълнително д-р Стефанова от 2006 г. до момента е повишавала своята квалификация в области като: структурни фондове, европроектиране, КСО, създаване и развитие на социални предприятия, одитинг в областта на стандартизацията, нефинансово отчитане. Посоченото до момента демонстрира желанието на Марина Стефанова непрекъснато да повишава своята квалификация.

Кандидатът по конкурса е активен член на 16 центрове, асоциации, настоятелства, консултативни съвети, работни групи, управителни съвети, институти, мрежи.

От 1999 г. до момента кандидатът по конкурса активно работи в 11 организации

в нестопанския сектор на позиции: медиатор, вицепрезидент, специалист управление на проекти, член на УС, председател на УС, програмен директор и старши съветник, изпълнителен директор, консултант, директор „Устойчиво развитие и КСО“. Сред организациите, в които Марина Стефанова заема управленски позиции могат да се посочат: Сдружение „Българска мрежа Глобален договор на ООН“, Детски фонд на ООН (УНИЦЕФ), Българска асоциация на КСО специалистите, Фондация „Каузи“ и др.

Д-р Марина Стефанова е ангажирана и в стопанския сектор – директор „Устойчиво развитие и КСО („Контур Глобал Марица Изток 3“ АД), управител на Консултантска къща „Стратегии“, специалист в творчески отдел на „Докрис медия“ ООД, главен редактор Списание „Стратегии“. В началото на кариерата си Марина Стефанова работи и като законодателен сътрудник към Народно събрание.

Сериозната активност на кандидата по конкурса е видим и от следните постижения: Образователна идея на годината, Бизнес дебют на годината, b2b Media (2018), Green person for 2013, b2b Magazine, Member of the Honourable Juries of the following contests: Bulgarian Donor's Awards; BG Site, b2b Green Awards; CSR Awards of the Bulgarian Mining and Geology Chamber (2011- 2014), Project evaluator on the Operational programs – Human Resource management, Competitiveness, Regional development, EU funds (2008 – 2013), First level controller, IPA Programmes, Territorial Cooperation Programmes Bulgaria- Greece, Romania (2009 – 2014), Scholarship for high academic achievements, Open Society Foundation Bulgaria (1999-2001).

Посоченото до момента недвусмислено показва, че кандидатът по конкурса се откроява с висока квалификация, широк кръгзор от професионални интереси и сериозен практически опит.

3. Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност

Представената справка за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПН 3.8 „Икономика“ показва изпълнение на кумулативните количествени изисквания, формирани от компонентите по раздел „Национални минимални изисквания“ съгласно ЗРАСРБ (чл.26) и Правилника за приложението му (чл.1а, ал.1).

Необходимият брой точки за изпълнение на националните минимални изисквания е 400, а фактическото изпълнение е 415 т. както следва:

- Защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ (50 т.);
- Хабилитационен труд на тема: „Отчитане на устойчивостта на предприятията. Екологични, социални и управленски (ESG) аспекти на тяхната дейност“ (100 т.);
- Публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ на тема: „Корпоративна социална отговорност в българските малки и средни предприятия.“ (75 т.);
- 2 бр. Публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (45 т.);
- 5 бр. статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (50 т.);
- 2 бр. публикувана глава от колективна монография (40 т.)

- 3 бр. цитирания в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (45 т.);

- Цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране (10 т.).

Активността на гл. ас. д-р Марина Стефанова на ръководни позиции в 11 организации от нестопанския сектор и 2 в бизнеса е допълнителен аргумент за изпълнение на критериите за академичната длъжност по чл. 57а, ал. 2, т. 2б от ППЗРАСРБ. Марина Стефанова е участвала в 9 работни групи по изготвяне на стратегически, политически и нормативни документи, както и като член на 7 журита (CSR awards; Годишни зелени награди на b2b media; Най-голям корпоративен дарител; КСО кампания; Годишни награди на PwC ESG Awards и др.)

Справките за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПН 3.8 Икономика (Корпоративна устойчивост и отговорност - на български и английски език), както и за допълнителните показатели по чл. 57а, ал. 2 от ППЗРАСРБ убедително доказват, че кандидатът по конкурса има профил и авторитет в своята област, които са оценени както от колегията (предвид покриването на научни и преподавателски стандарти), така и от страна на нестопанския сектор и бизнеса (предвид участието ѝ на ръководни позиции в множество нестопански организации и компании).

Гл. ас. д-р Марина Стефанова отговаря на изискванията на чл. 105 от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

4. Оценка на учебно-преподавателската дейност

Гл. ас. д-р Марина Стефанова е утвърден преподавател по: Устойчиво развитие и КСО; Устойчиво управление и развитие; Добро корпоративно управление и КСО; Систематизиране и стандартизиране на корпоративната устойчивост и отговорност; Етика в бизнеса; Корпоративно развитие, сливания и придобивания; Управление на човешките ресурси и др. По посочените дисциплини за последните 9 години кандидатът по конкурса има отработени над 800 часа в лекции и упражнения.

Има участия в подготовката на голям брой учебни материали, предназначени за студенти, сред които: (1) наръчници - за млади лидери и предприемачи, за създаване на колективни действия за изпълнение на Целите на ООН за устойчиво развитие, за оценка на устойчивостта на социалните предприятия; (2) сборници с учебни материали; (3) ръководства.

Марина Стефанова през последните години е разработила следните нови лекционни курсове в ОКС „магистър“ - „Етика в управлението“, „Системи и стандарти за управление на корпоративната устойчивост и отговорност“, „Устойчиво управление и развитие“. Същевременно, за последните 3 години е направена актуализация на съдържанието на следните цикли лекции: „Добро управление и корпоративна социална отговорност“ и „Корпоративно развитие, сливания и придобивания“.

Активната ѝ работа със студентите е по линия на: (1) Ръководител на Стажантска програма към Българска мрежа на Глобалния договор на ООН; (2)

Участник в две издания на симулационен модел на Глобалния договор на ООН; (3) Координатор на Лятно онлайн училище; (4) Участник в Лидерска академия за стажанти; (5) Ръководител на професионална седмица „Кариера в КСО/ESG“; (6) Ръководител на ESG Academy; (7) Ръководител на групи за учебно посещение в практиката и др.

Всичко това показва, че кандидатът по конкурса има необходимия преподавателският опит и степен на подготвеност за заемане на академичната длъжност „доцент“.

5. Обща характеристика на представените научни трудове/публикации

Гл. ас. д-р Марина Стефанова има 48 бр. публикации, от които 22 бр. в научни и 26 бр. в научно-популярни издания. Представените за рецензиране трудове за участие в конкурса за академичната длъжност „доцент“ са 11 бр., от които: 6 бр. монографии (2 бр. самостоятелни), 3 от монографиите са на английски език; 2 бр. самостоятелни статии, от които 1 бр. е на английски език; 3 бр. самостоятелни доклади на английски език. Всички 11 бр. публикации подлежат на рецензиране и са по темата на обявения конкурс.

Прегледът на представените трудове показва висока степен на концентриране и специализиране на гл. ас. д-р Марина Стефанова в областта на: (1) КСО (в т.ч. КСО лидерство); (2) Организационна промяна и КСО; (3) Обществено отговорни бизнес практики. В публикациите акцентът се поставя върху търсене на практико-приложни ефекти от изследванията.

В хабилитационния труд „Отчитане на устойчивостта на предприятията. Екологични, социални и управленски (ESG) аспекти на тяхната дейност“ се защитава тезата, че нефинансовата информация е полезна и интегрираното отчитане е логична форма за публично представяне на резултатите от дейността на предприятията в контекста на съвременната икономика. Монографията разглежда екологичната, социалната и управленската дейност на включените в проучването дружества с основен фокус върху нефинансовата им отчетност.

В монографията е следвана утвърдена логическа схема на изследванията – теоретична част (в случая става въпрос за теоретични части, доколкото първите 3 глави имат такъв характер), методично-аналитична част (глава четвърта) и прескриптивна част (глава пета).

Авторът е направил задълбочен анализ на научната литература с цел да се дефинират историческите етапи на развитие на нефинансовата отчетност, досегашните практики, стандарти и регулации, като на тази основа са изведени техните основни характеристики. Направен е задълбочен преглед на съдържанието, принципите и показателите, използвани в отчетите за устойчивостта, както и процесите на тяхната комуникация, верификация и оценка. Осъществен е критичен анализ на водещите организации с акцент върху техните практики за отчитане на устойчивостта. В последната глава с теоретичен характер са представени изводи, дефинирани са проблеми на нефинансовото отчитане и са предложени ключови препоръки за повишаване на качеството на отчетите.

Проведено е емпирично изследване сред българските предприятия за първите

две години от тяхното задължително докладване. Данните от изследването са анализирани и интерпретирани посредством апробиране на международно утвърдена методология. Комбинирани са няколко метода за качествен анализ. Изследвани са годишните доклади за дейността, включващи нефинансовите декларации и декларациите за корпоративно управление на предприятията. Практическото отразяване на изследваните данни дава възможност за съставяне на рамка за рейтинговане на постиженията им в областта на ESG.

В прескриптивната част авторът е извел проблемни области и е дефинирал препоръки за насърчаване на доброто нефинансово отчитане на компаниите.

Монографията допринася за развитие на теорията и методологията на корпоративната отчетност в България. Тя може да бъде използвана за подпомагане на процеса за налагане на национални политики за постигане на корпоративна прозрачност.

6. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В представените за рецензиране публикации могат да бъдат идентифицирани научни и научно-приложни резултати с приносен характер. Тематиката на научните трудове показва ясна и задълбочена ориентация на автора към въпроси, свързани с: КСО, КСО лидерство, организационна промяна и КСО, обществено отговорни бизнес практики.

Авторът демонстрира умение да отчита, анализира и интегрира различни теоретични постановки и на тази база да интерпретира получените резултати с последващи прагматични изводи. Публикациите имат ясно изразена авторска позиция с практическа насоченост.

Сред по-съществените научни, методически и научно-приложни приноси на кандидата по конкурса могат да се посочат следните:

1. Обогатени са теоретичните постановки и интерпретации в областта на КСО, като приносът на автора може да се търси основно по посока на оповестяване на екологичните, социалните и управленските (ESG) аспекти от дейността на бизнес организациите. В тази връзка се прави многопластова оценка на влиянието на фактори като: големина на организацията, бранш и сфера на дейност, очаквания и нагласи на вътрешните и външните заинтересовани страни.

2. Изведен е аналитичен модел, който дава основни елементи на отчетите за устойчивост като предпоставка за прозрачно поведение на организациите.

3. Адаптиран и тестван е инструментариум за изследване на отчетите за устойчивост на стопанските субекти. Въз основа на анализи в сферата на отчитането на устойчивостта с рефлексия върху структурата, съдържанието и формата на представяне на оповестяваната информация и нейното верифициране, са направени изводи с практическа проекция.

4. Аргументирана е необходимостта от провеждане на бъдещи изследвания на корпоративната прозрачност, включително проучване въздействието на оповестяването на устойчивостта върху стратегическото управление на организациите.

5. Предложени са аргументи за корекция на установения методически

инструментариум за оценка на съдържанието (качествено и количествено оповестяване на нефинансова информация) на отчетите за устойчивост и повишаването на прозрачността на организациите в контекста на устойчивото управление.

6. Получено е ново знание за ориентацията на стратегическите ръководители от бизнеса в България към конкретно управленско поведение, ориентирано към повишаване на отговорността, устойчивостта и прозрачността на организациите.

7. Критични бележки и препоръки

1. Сериозният изследователски и експертен опит на колегата е основание да се препоръча да бъде включвана като член на редакционни колегии.

2. Интерес би представлявало в бъдеще да се предложи инструментариум за изследване на силата и посоката на зависимост между ESG-ориентацията на компаниите и пазарното им представяне в дълъг срок. По този начин може да се даде отговор на въпроса за ефективността на инвестициите в КСО. От друга страна е интересно да се изследва паралелното развитие на националните и корпоративните политики в тази област и степента на обвързаност и взаимно стимулиране.

3. На места в публикациите се констатират терминологични неточности – например SWOT-анализът е коментиран като статистически метод.

8. Заключение

Констатациите, свързани с изследователската, публикационната, преподавателската и практическата дейност на гл. ас. д-р Марина Димитрова Стефанова недвусмислено показват съответствие с изискванията на ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност „доцент“ и с Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Това ми дава основание да изразя категорично положително отношение по представения конкурс и да предложа на уважаемите членове на научното жури да подкрепят кандидатурата на гл. ас. д-р Марина Димитрова Стефанова за заемане на академичната длъжност „доцент“ в ПН 3.8 Икономика (Корпоративна устойчивост и отговорност - на български и английски език) към СУ „Св. Климент Охридски“.

09.08.2022 г.
Варна

Подпис:
(проф. д-р Е. Станимиров)